ORUÇ İBADETİ İLE İLGİLİ TEMEL BİLGİLER

(Bu Metin Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığınca Hazırlanmıştır)

I. ORUÇ İBADETİNİN HİKMET VE FAYDALARI

Allah'ın emir ve yasakları elbetteki kulların iyiliği içindir. İslâm bilginleri, bütün hükümlerin insanların yararlarını gerçekleştirme amacına yönelik olduğu konusunda görüş birliği içindedirler. Allah'ın yapılmasını istediği şeylerde kullar için çok büyük faydalar, yasakladığı şeylerde ise büyük zararlar bulunduğu kaçınılmaz bir gerçektir. İslâmi öğretinin kendilerine yüklediği misyon gereği İslâm âlimleri çeşitli ibadetlerin yarar ve hikmetleri konusunda öteden beri kafa yormuş, bunların kişisel pratik yararlarından çok, insan nefsinin arındırılması ve yükseltilmesi yolunda fonksiyonel hale getirilmesine çalışmışlardır. Bu bağlamda kulların yapmakla yükümlü tutulduğu ibadetlerin sağladığı bazı faydalar ya da hikmetler tespit edilebildiği gibi, bu faydaların veya gerçekleştirilmek istenen amaçların tamamının tespit edilemediği de bir hakikattir.

Oruç ibadetinin temel hedefi insanları takvaya eriştirmektir. Bu bizzat Kur'ân-ı Kerîm'de "Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız ve takvaya erişmeniz için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı (…)" (Bakara: 2/183–184) şeklinde ifade edilmektedir.

İnsanı manevi bir eğitim sürecine taşıyan oruç, kulun, kısa sürede kalbi ve ruhu üzerinde birikmiş günah tortusundan sıyrılmasını sağlar. Böylece oruç, insanı "kad eflaha men zekkâhâ" ayetinin sırrına erdirir. Bu, nefsini kötülüklerden arındıranın, kurtuluşa erdiğinin bir ifadesidir. Nasıl ki sadaka ve zekât, inananları günahlardan temizler, onları arındırıp, yüceltirse (Tevbe: 9/103) bedenin zekâtı olan oruç da (İbn Mâce, Sıyâm, 44) insanı nefsinin hâkimiyeti altında ezilmekten kurtarır.

Oruç tutan kişi, nefsinin zincirlerini kırarak Allah'ın ipine sarılmış olur. Nefis insanı bencilleştirip yalnızlığa iterken, insan Allah'ın ipine sarılmakla sosyal bir varlık olduğunu iyiden iyiye hisseder. Oruç ayı olan ramazan boyunca toplu hâlde yapılan ibadetler birlik duygusunu ruhlara işler. Zengin, fakirle aynı safta namaz kılar, aynı sofrada yemek yer, zekât, fitre ve fidyeler gelir dağılımındaki dengesizliğe adeta can suyu olur.

Oruç, nefsin isteklerine iradi olarak uzak durma olması yönüyle bir irade eğitimine, açlık ve susuzluğun verdiği sıkıntıya dayanma yönüyle de sabır eğitimine dönüşmektedir. Kişinin yaşam sürecinde başarılı bir periyoda sahip olabilmesi şüphesiz irade eğitiminden geçmektedir. İradesi zayıf insanlar hayatta başarılı olamadığı gibi, uhrevî açıdan da sonları iyi değildir. Çünkü ibadetler hemen hemen bütünüyle iradesi güçlü insanların ifa edebileceği bir konum ve nitelik arz etmektedirler. Bu noktada oruç, nefsin isteklerinin kontrol altına alınmasında, ruhun arındırılıp yüceltilmesinde etkili olmaktadır. Nitekim orucun değişik biçimlerde de olsa hemen bütün din ve kültürlerde riyazet ve mücahede yolu olarak benimsenmiş olması bu gerçeği ifade etmesi yönüyle dikkat çekicidir.

Oruç ibadetiyle kanaat, tekrar kapımızdan evlerimize girer. Açlık çeken insan yoksulun, muhtacın durumunu anlar ve kanaat etmenin önemini daha iyi kavrar. Artık israf edemez olur. Allah Resulü'nün "Kanaat bitmeyen bir hazinedir (Beyhakî, Zühd, 2/88)" sözü müminin kulaklarında yankılanır. Nimetin eskisinden daha çok kadrini bilen insan, Allah'a olan şükrünü artırır. Hırsın mahrumiyete, kanaatin rahmete vesile

olduğunu anlar. Allah Resulü'nün "iktisat eden geçim sıkıntısı çekmez" (İbn Ebî Şeybe, el-Musannef, 5/331) müjdesi hayatında tezahür etmeye başlar.

Oruç ibadeti, insana iftar ve sahur ile, kılınan teravih namazlarıyla, diğer ibadetlerle hayatı disipline etme imkanı tanır.

Oruç ayı olan ramazan ayı kulun Rabbine iltica ederek, günahlarının bağışlanması için hayat yoluna yerleştirilmiş fırsat ve hazinelerle doludur. Kişi, Kur'an üzerinde daha fazla düşünme imkânı yakalar. Ramazanın getirdiği bereketle, günahların kalp ve beyin üzerinde örttüğü perdeyi kaldırmasıyla insan, bazı ayetleri daha derinden hisseder ve anlar.

Oruç bedenin zekâtı olarak, vücutta birikmiş zararlı unsurların defi için metabolizmaya büyük bir imkân sağlar. İnsanın, vücudunu diğer canlılardan daha farklı olarak madde ve mananın sırlı ve ahenkli bir birleşimi olarak görmeye başladığı bu ayda, vücutlar yenilenir, dimağlar parlar… Allah Resulü'nün "Sûmû tesıhhû" "oruç tutunuz ki sıhhat bulasınız" sözünü teyit edercesine bedenlerimiz sağlık bulur. (Taberani, Mu'cemu'l-Evsat, VIII, 174; Münzirî, et-Tergîb, 2/206)

Ramazan orucu ümitsiz insanların bağışlanma ümitlerini yeşerttikleri bir zaman dilimidir. Oruç, ansızın gelecek sıkıntılara karşı insanlara dayanıklı olmayı öğreten bir öğretmendir. Çocuklarımıza keyifle dinlerini öğrenme ve yaşama fırsatı veren bir aydır ramazan…

Allah Resulü, inanıp karşılığını Allah'tan bekleyerek ramazanı değerlendirenlerin geçmiş günahlarının bağışlanacağını söylemiştir. (Nesâî, İman, 21) Aynı şekilde Allah Resulü, Sahabisi Ka'b b. Ucre'ye hitaben: "Ey Ka'b! Namaz kişinin Müslüman oluşuna delildir. Oruç ise sağlam bir kalkandır. Sadaka vermek, suyun, ateşi söndürdüğü gibi günahları silip süpürür. Ey Ka'b! Haramla beslenerek teşekkül eden et ve kemiklere ancak ateşte olmak yaraşır. (Tirmizî, Cum'a, 79)" diye söylemiştir.

Orucun hikmetleri ile hükümlerini anlamak arasında sıkı bir bağ vardır. Orucun fıkhına taalluk eden kuralların bilinmesi orucumuzu Allah Resulü'nün bize hikmet olarak bıraktığı sünnetine uygun oruçlar tutmamıza imkân tanıyacaktır.

II. ORUÇ HAKKINDA BAZI GENEL BİLGİLER

1. Ramazan Orucu Kimlere Farzdır?

Akıllı, ergenlik çağına ulaşmış ve oruç tutmasına engel bir mazereti olmayan her Müslüman'ın Ramazan orucunu tutması farzdır.

2. Hangi Hallerde Ramazanda Oruç Tutulmayabilir?

İslâm dini, kişileri güçleri nispetinde sorumlu tutmuş, güçlerini aşan veya sıkıntıya yol açan durumlarda kolaylaştırıcı hükümler getirmiştir.

Aşağıdaki mazeretlere sahip kimselerin Ramazanda oruç tutmakla yükümlü olmayıp daha sonra kaza etmelerine veya yerine fidye vermelerine ruhsat tanınmıştır:

a) Yolculuk:

Yolculuk, Ramazan ayında oruç tutmamak için ruhsat olarak kabul edilmiştir. Yolculuk esnasında tutulmayan oruçlar, daha sonra kaza edilir. Kur'an'da "Ey inananlar! Oruç sizden öncekilere farz kılındığı gibi, Allâh'a karşı gelmekten

sakınasınız diye, size de sayılı günlerde farz kılındı. İçinizden hasta olan veya yolculukta bulunan, tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde tutar. Oruca dayanamayanlar, bir düşkünü doyuracak kadar fidye verir. Kim gönülden iyilik yaparsa, o iyilik kendisinedir. Eğer bilirseniz, oruç tutmanız sizin için daha iyidir." buyrulmaktadır (Bakara 2/183-184).
Geceden oruca niyetlenip de, gündüz yolculuğa çıkan kimse, dilerse bu orucunu bozar, dilerse tamamlar. Geceden oruç tutmaya niyetlenip gündüz ise yolculuğa çıkmak zorunda olan kimse yolculukta zorluk çekerse orucunu bozabilir. Ancak orucunu tamamlaması daha uygundur. Hz. Peygamber, Mekke'nin fethi için sefere çıktığında oruçlu iken, Kedîd denilen yere varınca orucunu bozmuştur (Buharî, Savm, 34; Müslim, Sıyam, 15). Bu uygulama sefere çıkınca orucun bozulabileceğini göstermektedir.

b) Hastalık:

Oruç tuttuğu zaman, hastalığının artmasından veya uzamasından endişe edilen kimse ile, hastalığı sebebiyle oruç tutmakta zorlanan kişilerin Ramazan ayında oruç tutmayıp, iyileştikten sonra bunları kaza etmelerine izin verilmiştir. Yukarıda zikredilen ayet buna işaret etmektedir. Uzman bir hekim tarafından oruç tutması halinde hasta olacağı bildirilen kimse de hasta hükmündedir.

c) Hamilelik ve Çocuk Emzirme:

Oruç tutmaları kendilerine veya çocuklarına zarar vermesi halinde, hamile kadınlar oruçlarını tutmayabilirler. Emzikli kadınlar da, sütlerinin kesilmesi ve çocuklarının zarar görebileceği durumlarda oruç tutmayabilirler. Hz. Peygamber buna müsaade etmiştir (Nesâî, Sıyam, 50-51, 62; İbn Mace, Sıyam,3).

d) Zor Ve Meşakkatli İşlerde Çalışmak:

Oruç tuttuğu takdirde sağlığına bir zarar gelmesinden korkan kimse, orucunu tutmayabilir. Bu durumda olanlar, izinli olduğu günler veya uygun zamanlarda tutamadıkları oruçları kaza ederler.

Bir zorunluluk olarak, ağır işlerde çalışmak zorunda olan kişilerin oruçlu olarak çalıştıkları takdirde sağlıkları risk altında kalacaksa ramazan ayında tutamadıkları oruçlarını uygun bir zamanda kaza ederler.

Kur'an bu durumu şu ayetlerle açıklar: "Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı. Oruç, sayılı günlerdedir. Sizden kim hasta, ya da yolculukta olursa, tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutar. Oruca gücü yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidye verir. Bununla birlikte, gönülden kim bir iyilik yaparsa (mesela fidyeyi fazla verirse) o kendisi için daha hayırlıdır. Eğer bilirseniz oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır. (O sayılı günler), insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur'an'ın kendisinde indirildiği Ramazan ayıdır. Öyle ise içinizden kim bu aya ulaşırsa onu oruçla geçirsin. Kim de hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutsun. Allah size kolaylık diler, zorluk dilemez. Bu da sayıyı tamamlamanız ve hidayete ulaştırmasına karşılık Allah'ı yüceltmeniz ve şükretmeniz içindir." (Bakara, 2/183-185)

e) Yaşlılık:

Oruç tutamayacak kadar yaşlı olan kimseler, oruç yerine fidye verebilirler. Bakara suresinin 184. ayetinde, bu şekilde olup da oruca güç yetiremeyenlerin, oruç tutmayıp fidye vermeleri gerektiği hükme bağlanmıştır. İyileşme umudu olmayan hastalar da aynı hükme tabidir.

3) Oruç Yerine Fidye Verilmesi

a. Fidye Ne Demektir?

Oruçla ilgili olan fidye, dinî bir terim olarak, bazı ibadetlerin eda edilmemesi ya da edası sırasında birtakım kusurların işlenmesi halinde ödenen dînî-malî yükümlülüktür. İbadetlerle ilgili fidye, oruç ve hacda söz konusudur. İhtiyarlık ve şifa ümidi olmayan bir hastalık sebebiyle oruç tutamayan kimse, daha sonra kaza etmesi mümkün olmadığından oruç tutamadığı her güne karşılık bir fidye öder. Bu durumdaki bir kimsenin fidye ödemesi vaciptir. Kur'an-ı Kerim'de, "Oruç tutmaya güç yetiremeyenler, bir fakir doyumu kadar fidye öder." (Bakara 2/184) buyurulmaktadır. Bu ayetten hareketle fidye miktarının, bir kişiyi bir gün için doyuracak yiyecek olarak anlaşılmıştır.

Yaşlılıktan ötürü oruç tutmaya gücü yetmeyen kişi, her gün için bir sadaka-i fıtır miktarı fidye verir. Buna da imkânı yoksa Allah'tan af diler. Fakat böyle bir kişi, kısa günlerde rahatlıkla oruç tutabilme imkânına ulaşırsa tutamadığı oruçları, o günlerde kaza etmesi gerekir. Zira ramazan ayında oruç tutmaya gücü yetmeyen kimseler ile iyileşme ümidi bulunmayan hastalar ileride oruç tutabilecek duruma gelirlerse tutamadıkları oruçları kaza etmeleri gerekir. Önceden verdikleri fidyelerin hükmü kalmaz, bunlar sadaka sayılır.

b. Fidye Miktarı Ne Kadardır?

Fidye miktarı bir sadaka-ı fıtır miktarıdır.

4. Oruca Niyet:

İbadetlerde niyet önemlidir. Asıl olan, lafzi niyetten çok, kalben niyet etmektir. Bu bakımdan oruca niyet etmek insanın oruç tutmanın bilincinde olması anlamına gelmektedir. Sahura kalkmak oruç için fiilî bir niyettir. Kişi sahura kalkmamış olsa bile sabah bu bilinç içinde ise niyetli sayılır.

Oruç için niyetin vakti, akşam namazı vaktinin girmesiyle birlikte başlar.
Ramazan, günü belirlenmiş adak ve nafile oruçlarda niyet, öğle namazına yaklaşık bir saat kalana kadar devam eder. Bunların dışındaki, kefaret, kaza, günü belirlenmemiş adak oruçlarında ise "imsak"ten önce niyet edilmesi gerekir.

5. Orucun zamanı:

Kendini tutmak, engellemek, el çekme, geri durma anlamlarına gelen **imsâk**, dini bir kavram olarak, "tan yerinin ağarmasından (fecr-i sadık), güneş batıncaya kadar yemeden, içmeden, cinsî münasebetten ve diğer orucu bozan şeylerden uzak durmak" demektir. (Bkz. Bakara 2/187).

Oruç yasaklarının başladığı fecr-i sâdık, yani tan yerinin ağarmaya başlaması, imsak vaktidir. Bununla yatsı namazının vakti çıkmış, sabah namazının vakti girmiş olur. Bu vakit aynı zamanda sahurun sona erip, orucun başladığı vakittir. Oruç yasaklarının sona erdiği, güneşin batma vaktine ise iftar vakti denir. Bu vakitle birlikte

akşam namazının vakti girmiş olur. Gündüz ve gecenin tam olarak teşekkül etmediği yerlerde, imsak ve iftar vakitleri, takdirle belirlenir.

6. Akşamleyin Yatmadan Önce Yemek Yeyip Oruç Tutmaya Niyet Eden Kişi Gece Uyandığında Henüz İmsak Vakti Girmeden Yemek Yeyip Su İçebilir mi?

"İmsak", sabah namazının giriş ve orucun başlayış vaktini ifade eder. Oruç tutacak kişinin bu andan itibaren yeme içmeye son vermesi gerekir.

Bu itibarla, yatmadan önce yemek yeyip oruç tutmaya niyet eden kişi geceleyin uyandığında imsak vaktine kadar yeyip içebilir.

7. Sahurda Ezan Bitene Kadar Yemek Yenilebilir mi?

Sahur vakti yemek yiyen kişinin-ezan okunmuş olsun olmasın-imsak vaktinin girmesiyle birlikte yemeye ve-içmeye son vermesi gerekir.

8. Bayram Günü Oruç Tutulabilir mi?

Ramazan bayramının birinci gününde, kurban bayramının dört gününde oruç tutmak tahrimen mekruhtur. Çünkü bu günler ziyafet, yeme, içme ve sevinç günleridir.

9. Cuma Günü Oruç Tutulabilir mi?

Oruç tutulması mekruh olan Bayram günleri dışındaki günlerde oruç tutmak caizdir. Ancak sadece Cuma günleri nafile oruç tutmak tenzihen mekruh görülmüştür. Peygamber Efendimiz (s.a.v.); "Kimse Cuma günü oruç tutmasın. Ancak bir gün önceden veya sonradan oruç tutuyorsa bu takdirde Cuma günü de oruç tutabilir" buyurmuştur (Ebû Davud, Savm, 50). Buna göre, Cuma günü kazaya kalan veya adak gibi vacip bir oruç tutmakta sakınca bulunmamaktadır. Cuma günü nafile oruç tutmak isteyenlerin, bir gün önce veya sonrasında da oruç tutması uygun olur.

10. Üç Aylar Diye Adlandırılan (Recep, Şaban, Ramazan) Aylarının Aralıksız Olarak Oruçla Geçirilmesinin Bir Sakıncası Var mıdır?

Halk arasında bilindiği şekilde üç aylar orucu olmayıp ancak Recep ve Şaban aylarında; Hz. Peygamber'in diğer aylara oranla daha fazla nafile olarak oruç tuttuğu hadis kaynaklarında yer almaktadır (Buhârî, Savm, 52, 53; Müslim, Sıyâm, 175, 179). Ramazan ayında oruç tutmak ise farzdır. Bunun dışında Pazartesi, Perşembe günleri ile Hicrî ayların 13, 14 ve 15'i gibi belirli günlerinde nafile oruç tuttuğu bilinmektedir (Tirmizî, Savm, 44; Ebû Dâvûd, 68). Ancak Recep ve Şaban aylarında Hz. Peygamber'in aralıksız oruç tuttuğuna dair sahih kaynaklarda herhangi bir rivayet bulunmamaktadır.

11. Kaza Oruçlarının Aralıksız Olarak Tutulması Şart mıdır?

Ramazan ayında tutulmayan oruçların ve başlanıp da bozulan oruçların kaza edilmesi gerekir. Kur'an-ı Kerim'de, "İçinizden hasta olan veya yolculukta bulunan, tutamadığı günlerin sayısınca diğer günlerde tutar." buyrulmaktadır (Bakara, 2/184). Kaza oruçlarının aralıksız tutulması hakkında herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu itibarla, kazaya kalan oruçlar oruç tutulması mekruh olan günler dışında, peşi peşine veya ayrı günlerde tutulabilir. Ancak bu oruçların, bir an önce tutulması uygun olur.

12. Bozulan Nafile Orucun Kaza Edilmesi Gerekir mi?

Nafile oruç, Ramazan ayının dışında tutulan oruçtur. Nafile de olsa, başlanan bir ibadetin tamamlanması gerekir. Bu nedenle diğer nafile ibadetlerde olduğu gibi, bozulan nafile orucun da, kaza edilmesi gerekir.

Kaza orucu tutmakta olan kişinin de bu orucu bozması durumunda yine kaza gerekli olup kefaret gerekmez.

13. Şevval Orucunun Hükmü Nedir?

Ramazan ayından sonra şevval ayında altı gün oruç tutmak müstehaptır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), "Kim Ramazan orucunu tutar ve ona Şevval ayından altı gün ilave ederse, sanki yılın bütününde oruç tutmuş gibi olur" (Müslim, Sıyam, 24; Tirmizî, Savm, 53) buyurarak Şevval ayında altı gün oruç tutmaya teşvik etmiştir. Bu oruç art arda tutulabileceği gibi, ara verilerek de tutulabilir.

14. Aşûre Orucunun Hükmü Nedir?

Muharrem ayının onuncu gününe, aşûre günü denmektedir. Rasûlullah (s.a.v.), "Aşûre günü orucunun önceki yılın günahlarına kefaret olacağını umarım" buyurarak (Tirmizî, Savm, 47), bu günde oruç tutmayı tavsiye etmiştir.

Hz. Peygamber döneminde Yahûdîler sadece Muharrem ayının 10. gününde oruç tuttuklarından, onların davranışlarına benzememesi için öncesine veya sonuna bir gün ilave edilerek tutulması uygundur.

15. Ramazanı Karşılamak ve Uğurlamak İçin Oruç Tutmanın Hükmü Nedir?

Ramazanı karşılamak veya uğurlamak amacıyla oruç tutmanın dinî bir dayanağı yoktur. Ancak Hz. Peygamber Şaban ayında çokça ve Şevval ayında 6 gün oruç tutmuştur. Ramazan ayı girmediği halde, Ramazanın gelmiş olabileceği düşüncesiyle ihtiyaten Ramazandan bir veya iki gün önce oruç tutmak ise mekruhtur. Ancak, belirli günlerde oruç tutmayı âdet haline getiren kişilerin, oruç tuttuğu günlerin bu günlere denk gelmesi halinde oruç tutmasında sakınca yoktur. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.), "Ramazanı bir veya iki gün önce oruçla karşılamayın. Eğer bir kimse adeti olduğu için bu günleri oruçla geçiriyorsa tutsun" buyurmuştur (Buharî, Savm: 14; Müslim, Sıyam: 21).

16. Mesleği Gereği Sürekli Olarak Yolculuk Yapan Kişi Oruç İbadetini Nasıl Yerine Getirebilir?

İslam dini Ramazan ayında oruç tutamayan hasta ve yolcuların sonradan kaza etmelerini emreder. Mazeret devam ettiği sürece ruhsat da devam eder. Sürekli mazereti bulunan kişiler, mazeretleri ortadan kalkınca, zamanında tutamadıkları Ramazan oruçlarını kaza ederler. Kur'an-ı Kerim'de; "… Kim de hasta veya yolcu olursa, (oruç) tutmadığı günler sayısınca başka günlerde tutsun." buyurulmaktadır (Bakara, 2/185). Devamlı olarak uzun yola giden kaptan ve sürücüler de yolcu hükmündedir. Şu kadar var ki, yolculuğu esnasında bir sıkıntı çekmeyenlerin oruç tutması daha faziletlidir.

17. Oruçlu İken Boy Abdesti Almak/ Banyo Yapmak Orucu Bozar mı?

Ağız veya burundan su yutulmadıkça yıkanmakla veya gusül abdesti almakla oruç bozulmaz. Nitekim Hz. Aişe ile Ümmü Seleme validelerimiz Peygamberimiz (s.a.v.)'in Ramazanda imsaktan sonra boy abdesti almış olduğunu haber vermişlerdir. (Buhârî, Savm, 25).

Buna göre geceden cünüp olarak imsak vaktine girmek oruca zarar vermediği gibi, oruçlu iken boy abdesti almak da orucu bozmaz.

18. İhtilam Olmak, Cünüp Olarak Sabahlamak Oruca Zarar Verir mi?

Oruçlu iken rüyada ihtilam olmak orucu bozmadığı gibi, gusletmeyi geciktirerek cünüp olarak sabahlamak da oruca bir zarar vermez. Ancak, zorunlu bir durum olmadıkça, hemen boy abdesti alınmalıdır.

19. Cünüp İken Sahur Yemeği Yenebilir mi, Oruca Niyet Edilebilir mi?

Cünüp olan kimsenin elini, ağzını yıkamadan yiyip içmesi uygun görülmemiştir. Ancak elini, ağzını yıkadıktan sonra, boy abdesti almadan sahur yemeği yemesinde bir sakınca yoktur.

III. ORUCU BOZAN-BOZMAYAN ŞEYLER

A. BAZI GENEL BİLGİLER

Oruçlu iken, yemek, içmek ve cinsi ilişki orucu bozar. Orucu bozan şeylerin bir kısmı sadece kazayı gerektirirken, diğer bir kısmı hem kaza, hem de kefareti gerektirir. Şimdi konu ile ilgili bazı alt başlıklarla ilgili meselelere değinelim:

1. Hangi Şeyler Orucu Bozup Sadece Kazayı Gerektirir?

Yolculuk, hastalık, ileri derecede yaşlılık gibi meşru bir mazerete dayalı olarak bozulan orucun, sadece kaza edilmesi gerekir. Ayrıca, kasıt olmaksızın yemek-içmek; beslenme amacı ve anlamı taşımayan, yenilip içilmesi mutat olmayan veya insan tabiatının meyletmediği şeylerin yenilip içilmesi orucu bozar ve sadece kazasını gerektirir.

Ramazanda bir mazeret olmaksızın tutulmayan oruçlar, gününe gün kaza edilir. Ancak mazeretsiz olarak Ramazan orucunu tutmamak büyük günah olup ayrıca bundan dolayı tevbe ve istiğfarda bulunmak gerekir. Ramazan ayı günahların affı için bir fırsattır. Diğer günlerde tutulan oruç kıymet itibariyle Ramazanda tutulan orucun yerini tutamaz.

2. Oruç Kefareti Ne Demektir Ve Nasıl Ödenir?

Ramazan orucunun, mazeretsiz olarak bozulması durumunda hem kefaret, hem de bozulan orucun kaza edilmesi gerekir.

Oruç kefareti iki kameri ay veya 60 gün ara vermeksizin oruç tutmaktır. Buna gücü yetmeyen, 60 fakiri bir gün ya da bir fakiri 60 gün doyurur.

Adet halinde bulunan kadınlar, bu günlerinde kefaret oruçlarına ara verirler. Bu durumlarından çıkar çıkmaz ara vermeden kefaret orucuna devam ederek 60 günü tamamlarlar.

Şafii mezhebine göre mazaretsiz olarak ramazan orucunun yeme-içme ile bozulması durumunda kefaret değil sadece kaza gerekir.

3. Unutarak Yemek, İçmek Orucu Bozar mı?

Unutarak yemek, içmek orucu bozmaz. Peygamber Efendimiz, "Bir kimse oruçlu olduğunu unutarak yer, içerse orucunu tamamlasın, bozmasın. Çünkü onu, Allâh yedirmiş, içirmiştir." buyurmuştur (Buhari, Savm, 26; Müslim, Sıyâm, 17). Unutarak yiyen içen kişi, oruçlu olduğunu hatırlarsa hemen ağzındakileri çıkarıp ağzını yıkar ve orucuna devam eder. Oruçlu olduğunu hatırladıktan sonra yeme-içmeye devam eden kişinin orucu bozulur.

4. Diş Fırçalamak Orucu Bozar mı?

Diş fırçalamakla oruç bozulmaz. Bununla birlikte, diş macununun veya suyun boğaza kaçması halinde oruç bozulur. Orucun bozulma ihtimali dikkate alınarak, dişlerin imsakten önce ve iftardan sonra fırçalanması uygun olur.

5. Kusmakla Oruç Bozulur mu?

Kendiliğinden kusmakla oruç bozulmaz. Ancak kişinin kendi isteği ve müdahalesiyle meydana gelen kusma, "ağız dolusu" olması halinde, orucu bozar.

B. SAĞLIK PROBLEMLERİ VE ORUÇ

Tıbbın gelişmesi ile günümüzde pek çok yeni muayene ve tedavi yöntemleri ortaya çıkmıştır. Bunların bir kısmı orucu bozmakta bir kısmı ise bozmamaktadır. Bu yöntemlerle ilgili belli başlı sorular ve cevapları şöyledir:

1. Astım Hastalarının Oksijen Spreyi Kullanmaları Orucu Bozar mı?

Akciğer hastalarının kullandıkları spreyden, bir kullanımda 1/20 ml. gibi çok az bir miktar ağıza sıkılmaktadır. Bunun da önemli bir kısmı ağız ve nefes boruları cidarında emilerek yok olmaktadır. Bundan geriye bir miktarın kalıp tükrük ile mideye ulaştığı konusunda kesin bir bilgi de yoktur. Abdest alırken ağızda kalan su ile kıyaslandığında, bu miktarın çok az olduğu görülmektedir. Halbuki oruçlu, abdest alırken ağzına verdiği sudan geri kalan miktarın mideye ulaşması halinde orucun bozulmayacağı konusunda hadis (Dârimî, Savm, 21) ve İslâm bilginlerinin icması vardır. Hz. Peygamber'in oruçlu iken misvak kullandığı, sahih hadis kaynaklarında yer almaktadır (Buharî, Savm, 27; Tirmîzî, Savm, 29). Diğer taraftan, "kesin olarak bilinen, şüphe ile bozulmaz" kaidesi gereğince, mideye ulaşıp ulaşmadığı konusunda şüphe bulunan söz konusu madde ile oruç bozulmaz.

Bu itibarla astımlı hastaların, rahat nefes almalarını sağlamak amacıyla ağza püskürtülen oksijenli ilaç orucu bozmaz.

2. Göz Damlası Kullanmak Orucu Bozar mı?

Uzman göz doktorlarından alınan bilgilere göre, göze damlatılan ilaç miktar olarak çok az (1 mililitrenin 1/20'si olan 50 mikrolitre) olup bunun bir kısmı gözün kırpılmasıyla dışarıya atılmakta, bir kısmı gözde, göz ile burun boşluğunu birleştiren kanallarda ve mukozasında mesamat yolu ile emilerek vücuda alınmaktadır. Damlanın

yok denilebilecek kadar çok az bir kısmının, sindirim kanalına ulaşma ihtimali bulunmaktadır. Bu bilgiler, yukarıdaki bilgilerle birlikte değerlendirildiğinde, göz damlası orucu bozmaz.

3. Burun Damlası Kullanmak Orucu Bozar mı?

Tedavî amacıyla burna damlatılan ilacın bir damlası, yaklaşık 0,06 cm3 tür. Bunun bir kısmı da burun çeperleri tarafından emilmekte olup çok az bir kısmı ise mideye ulaşmaktadır. Bu da, dini açıdan abdestte ağza su vermede olduğu gibi af kapsamında değerlendirildiğinden orucu bozmaz.

4. Kalp Hastalarının Dilaltı Hapı Kullanması Orucu Bozar mı?

Bazı kalp rahatsızlıklarında dilaltına konulan ilaç, doğrudan ağız dokusu tarafından emilip kana karışarak kalp krizini önlemektedir. Söz konusu ilaç ağız içinde emilip yok olduğundan mideye bir şey ulaşmamaktadır. Bu itibarla, dilaltı kullanmak orucu bozmaz.

5. Her Gün Hap Kullanmak Zorunda Olan Hastaların Oruç Tutmaları Gerekir mi?

Hastalık, Ramazan'da oruç tutmamayı mubah kılan özürlerdendir. Bir kimsenin oruç tuttuğu takdirde hastalanacağı, hasta ise hastalığının artacağı tıbben veya tecrübe ile sabit olursa oruç tutmayabilir. İyi olunca da yalnız yediği günler sayısınca kaza etmesi gerekir. Ayet-i Kerimede "Sizden her kim hasta yahut yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde oruç tutar" buyrulmuştur (Bakara, 2/184).

Ömrü boyunca bu durumda hasta olan kişiler ise, her gün için bir fidye verirler. Yoksul ve muhtaç kişilerin fidye vermeleri de gerekmez. Zira dinimizde hiç kimse gücünün üstünde bir sorumlulukla yükümlü tutulmamıştır.

6. Endoskopi, Kolonoskopi Yaptırmak, Makat Veya Ferçten Ultrason Çektirmek Orucu Bozar mı?

Mideyi görüntülemek veya mideden parça almak için yaptırılan endoskopide, ağız yoluyla mideye tıbbî bir cihaz sarkıtılmakta ve işlem bittikten sonra çıkarılmaktadır. Kolonlardaki hastalığı teşhis etmek amacıyla, bağırsak içini görüntülemek veya parça almak için yapılan kolonoskopide, makattan bağırsaklara cihaz gönderilmekte ve işlem bittikten sonra çıkarılmaktadır. Kolonoskopide, hemen daima, endoskopide de genellikle, incelenecek alanın temizliğini sağlamak amacıyla cihaz içinden su verilmektedir.

Endoskopi veya kolonoskopi yaptırmak; makat veya ferçten ultrason çektirmek; yeme, içme anlamına gelmemekle birlikte, çoğunlukla cihaz içinden su verildiği için oruç bozulur. Ancak söz konusu işlemlerde cihazların kullanımı sırasında sindirim sistemine su, yağ ve benzeri gıda özelliği taşıyan bir madde girmemesi durumunda endoskopi, kolonoskopi yaptırmak, makat veya ferçten ultrason çektirmek orucu bozmaz.

7. İdrar Kanalının Görüntülenmesi, Kanala İlaç Akıtılması Orucu Bozar mı?

İdrar kanallarına giren cihazlar veya akıtılan ilaçlar orucu bozmaz.

8. Anestezi Yaptırmak Orucu Bozar mı?

Anestezi, nefes yolu veya iğne ile vücuda ilaç verilerek oluşturulmaktadır. Nefes yolu veya iğne ile yapılan anestezi, mideye ulaşmadığı gibi, yeme-içme anlamı da taşımamaktadır. Ancak bölgesel ve genel anestezide, acil durumlarda ilaç ve sıvı vermek amacıyla damar yolu açılarak, bu açıklık işlem süresince serum vermek suretiyle sağlanmaktadır. Bu itibarla, lokal anestezi, orucun sıhhatine engel değildir. Bölgesel ve genel anestezide serum verildiği için oruç bozulur.

9. Kulak Damlası Kullanmak Ve Kulak Yıkattırmak Orucu Bozar mı?

Kulak ile boğaz arasında da bir kanal bulunmaktadır. Ancak kulak zarı bu kanalı tıkadığından, su veya ilaç boğaza ulaşmaz. Bu nedenle kulağa damlatılan ilaç veya kulağın yıkattırılması orucu bozmaz. Kulak zarında delik bulunsa bile, kulağa damlatılan ilaç, kulak içerisinde emileceği için, ilaç ya hiç mideye ulaşmayacak ya da çok azı ulaşacaktır. Daha önce de belirtildiği gibi, bu miktar oruçta affedilmiştir. Ancak kulak zarının delik olması durumunda, kulak yıkattırılırken suyun mideye ulaşması mümkündür. Bu itibarla, orucu bozacak kadar suyun mideye ulaşması halinde oruç bozulur.

10. Fitil Kullanmak, Lavman Yaptırmak Orucu Bozar mı?

Makattan tedavi amaçlı kullanılan fitiller, her ne kadar sindirim sistemine dahil olmakta ise de, sindirim ince bağırsaklarda tamamlandığı, fitillerde gıda verme özelliği bulunmadığı için orucu bozmaz. Aynı şekilde kadınların da tedavi amaçlı vajina/fercinden kullanılan fitiller de orucu bozmaz.

Lavman yaptırmak konusunda ise, iki durum söz konusudur; kalın bağırsaklarda su, glikoz ve bazı tuzlar emildiği için, gıda içeren sıvının bağırsaklara verilmesi veya orucu bozacak kadar su emilecek şekilde verilen suyun bağırsakta kalması durumunda oruç bozulur. Ancak, suyun bağırsaklara verilmesinden sonra bekletilmeyip bağırsakların hemen temizlenmesi durumunda, verilen su ile birlikte bağırsaklarda bulunan dışkının dışarıya çıkarıldığı ve bu esnada emilen su da, çok az olduğu için oruç bozulmaz.

11. İğne Yaptırmak, Hastaya Serum Ve Kan Vermek Orucu Bozar mı?

İğnenin orucu bozup bozmayacağı, kullanılış amacına göre değerlendirilebilir. Ağrıyı dindirmek, tedavi etmek, vücudun direncini artırmak, gıda vermek gibi amaçlarla enjeksiyon yapılmaktadır. Gıda ve keyif verici olmayan enjeksiyonlar, yemek ve içmek anlamına gelmediklerinden orucu bozmazlar. Ancak gıda ve/veya keyif verici enjeksiyonlar orucu bozar. Hastaya serum veya kan verilmesi de, aynı hükme tabidir.

12. Diyaliz Uygulaması Orucu Bozar mı?

Böbrek yetmezliği hastalarına uygulanan diyaliz, periton diyalizi, hemodiyaliz olmak üzere iki çeşittir. Periton diyalizi, karın boşluğuna verilen özel bir solüsyon aracılığı ile, hastanın kendi karın zarı kullanılarak kanın zararlı maddelerden arındırılması ve sıvı dengesinin sağlanması işlemidir. Hemodiyaliz ise, kanın vücut dışında bir makina yardımı ile temizlenip vücuda geri verilmesi işlemidir. Kan bir iğne aracılığı ile hastanın kolundan alınır. Hemodiyaliz makinası, diyalizör denen bir filtreden kanı sürekli geçirerek zararlı maddeleri ve fazla suyu filtre eder. Filtre edilen temiz kan ikinci bir iğne ile hastanın damarına geri verilir. Bu işlem yapılırken bazen,

gıda içerikli sıvı verilmesi gerekmektedir. Buna göre hastaya herhangi bir sıvı maddesi verilmeden gerçekleştirilen hemodiyalizde oruç bozulmaz. Diğer diyaliz çeşitlerinde ise, vücuda gıda içerikli sıvı verildiği için oruç bozulur.

13. Anjiyo Yaptırmak Orucu Bozar mı?

Halk arasında anjiyo (anjiyografi) olarak bilinen operasyon, teşhise veya tedaviye yönelik olarak uygulanmaktadır. Anjiyografi vücut damarlarının görüntülenmesi demektir. Damar içine damarların görünür hale gelmesini sağlayan ve kontrast madde olarak tanımlanan ilaç verilerek, anjiyogram adı verilen filmler elde edilir. Anjiyografi sayesinde organları besleyen damarlar görüntülenerek damar hastalıkları veya bu damarlardan beslenen organlara ait tanı koydurucu bilgiler edinilir. Tedaviye yönelik olarak uygulanan anjiyonun klasik yöntemi anjiyoplastidir. Bu ise, dar veya tam tıkalı damarların balon ya da stent denilen özel araçlarla tekrar açılması için yapılır. Bu bilgiler ışığında gerek anjiyografi, gerekse anjiyoplasti operasyonlarında yemek ve içmek anlamı bulunmadığından, oruç bozulmaz.

14. Biyopsi Yaptırmak Orucu Bozar mı?

Tahlil amacıyla vücudun herhangi bir organından parça alınması (biyopsi), orucu bozmaz.

15. Kan Aldırmak Orucu Bozar mı?

Kan aldırmak orucu bozmaz. Nitekim Hz. Peygamber ihramlı iken ve oruçlu bulunduğu sırada kan aldırmıştır (Buharî, Tıb,11, Sayd, 11, Savm, 22). Ayrıca Hz. Peygamber :"Üç şey vardır orucu bozmaz: Kan aldırmak, kusmak, ihtilam olmak." (Tirmizi, Savm, 24) buyurmuştur.

16. Oruçlu Kimse Akupunktur Yaptırabilir mi?

Akupunktur; vücutta belirli noktalara iğne batırmak suretiyle çeşitli hastalıkları tedavi etme metodudur. Akupunktur uygulanması halinde, vücudun beslenmesi, gıda alması söz konusu olmadığından, akupunktur yaptırmak orucu bozmaz.

17. Merhem Ve İlaçlı Bant Kullanmak Orucu Bozar mı?

Deri üzerindeki gözenekler ve deri altındaki kılcal damarlar yoluyla vücuda sürülen yağ, merhem ve benzeri şeyler emilerek kana karışmaktadır. Ancak cildin bu emişi, çok az ve yavaş olmaktadır. Diğer taraftan bu yeme içme anlamına da gelmemektedir. Bu itibarla, deri üzerine sürülen merhem, yapıştırılan ilaçlı bantlar orucu bozmaz.

18. Oruçlu Kimsenin Dişlerini Tedavi Ettirmesi Orucu Bozar mı?

Oruçlu bir kimsenin morfinli veya morfinsiz olarak dişlerini tedavi ettirmesi veya çektirmesi orucu bozmaz. Ancak tedavi esnasında, kan veya tedavide kullanılan maddelerden herhangi bir şeyin yutulması orucu bozar.

19. Susuz Olarak Hap Yutmak Orucu Bozar mı?

Oruçlu bir kimse gıda veya deva (ilaç) cinsinden bir şeyi ister su ile, ister susuz olarak yer veya içerse orucu bozulur. Şafiî mezhebine göre; kendisine yalnız kaza gerekir. Hanefi mezhebine göre ise; hem kaza hem de kefaret lazım gelir. Ancak oruç

bozmayı mübah kılacak ölçüde bir rahatsızlık sebebiyle ilaç almış ise, orucu bozulur ve kendisine yalnız kaza gerekir, kefaret gerekmez.

C. ÖZEL HALLERİNDE KADINLAR VE ORUÇ

1. Kadınlar Hayız ve Nifas Hallerinde Oruç Tutabilirler mi?

Kadınlar hayız ve nifas hallerinde, oruç tutmazlar (Buharî, Hayz, 1; Müslim, Hayz, 14, 15). Daha sonra tutamadıkları oruçlarını kaza ederler. Bu konuda müçtehitler görüş birliği içindedirler.

2. Oruçlu İken Hayız/ Adet Gören Kadın Ne Yapar?

Oruçlu iken hayız olan/âdet gören kadının orucu bozulmuş olduğundan yiyip içer. Şu kadar var ki, böyle bir kadın, yiyip içebileceği gibi edeben oruçlu gibi davranmaya devam eder.

3. İmsak Vaktinden Sonra Temizlenen" Yani Âdeti Sona Eren Bir kadın oruç tutabilir mi?

İmsak vaktinden sonra temizlenen" yani âdeti sona eren bir kadın, o gün hiçbir şey yiyip içmemiş olsa bile, oruç tutmuş sayılmaz.

4. Bayanların Ramazanda Adet Geciktirici İlaç Kullanmaları Caiz midir? Ayrıca Kullandığı İlaç Sebebiyle Adeti Geciken Bir Bayanın Tuttuğu Oruçlar Geçerli midir?

Ay hali oruç tutmaya manidir. Bu halde iken tutulan oruç geçerli olmaz. İlaç sebebiyle de olsa, akıntı olmadıkça ay hali vuku bulmadığından tutulan oruç sahihtir. Ancak hayız kanı ile vücutta biriken zararlı maddeler dışarı atıldığından, vücudun sıhhati bakımından ay halini önlemek için ilaç kullanılması tavsiye edilmez.